

สิทธิในการรับทราบข้อกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542
: ศึกษาการดำเนินคดีอาญาเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ชัยณรงค์ เตโช*

รองศาสตราจารย์ อัจฉรียา ชูตินันท์**

บทคัดย่อ

การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อาทิ ลักษณะคดีที่แตกต่างกันโดยมีลักษณะของการกระทำความผิดที่มีความซับซ้อน ความยุ่งยากในการรวบรวมพยานหลักฐาน สถานะของผู้ถูกกล่าวหาที่แตกต่างกัน และความเสียหายจากการกระทำความผิด จึงทำให้การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จำต้องมีมาตรการพิเศษต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์

การแจ้งข้อกล่าวหาในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีวิธีการที่แตกต่างไปจากการแจ้งข้อกล่าวหาของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีวิธีการแจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับซึ่งได้รับแนวคิดมาจากการแจ้งข้อกล่าวหาในการสอบสวนทางวินัยของข้าราชการพลเรือน กล่าวคือ หากผู้ถูกกล่าวหาไม่มารับทราบข้อกล่าวหาตามกำหนดนัดหรือไม่ได้รับหนังสือแจ้งให้มารับทราบข้อกล่าวหา ให้ส่งบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาไปให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ หากล่วงพ้นสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้ดำเนินการดังกล่าวแล้ว แม้ไม่ได้รับบันทึกแจ้งข้อกล่าวหาคืนหรือไม่ได้รับคำชี้แจงจากผู้ถูกกล่าวหา กฎหมายให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาทราบข้อกล่าวหาและไม่ประสงค์ที่จะแก้ข้อกล่าวหาเมื่ออัยการสูงสุดจะฟ้องคดีต้องจัดให้ตัวผู้ถูกกล่าวหาเพื่อฟ้องคดี หากได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาแล้วจะมีเพียงการแจ้งข้อกล่าวหาในชั้นจับกุมเท่านั้น โดยไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อีก จึงเกิดปัญหาว่าผู้ถูกกล่าวหาอาจไม่ได้ถูกสอบปากคำและแจ้งข้อกล่าวหาต่อหน้า ซึ่งเป็นการกระทบสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาและทำให้การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจไม่ได้รับฟังความทุกฝ่ายอย่างแท้จริง แม้วิธีการแจ้งข้อกล่าวหาดังกล่าวมีเพื่อประโยชน์ในการไต่สวนข้อเท็จจริงที่ถือว่าเป็นมาตรการพิเศษแต่สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่ควรจะได้รับคุ้มครองเช่นเดียวกับมาตรฐานในการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป อย่างไรก็ตามหากจะฟ้องคดีต้องมีตัวผู้ถูกกล่าวหา

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

** อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

เสมอ เมื่อได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาแล้วก็ควรที่จะทำการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ก่อน เพื่อความสมบูรณ์ในการไต่สวนข้อเท็จจริง และเป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่ายอย่างแท้จริง อีกทั้งยังทำให้การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ข้อเท็จจริงอย่างครบถ้วน สมบูรณ์

ในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ถ้าคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่สามารถ จัดให้ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาเพื่อส่งตัวให้อัยการสูงสุดดำเนินคดีต่อไป เพราะเหตุที่ผู้ถูกกล่าวหา หลบหนีหรือไม่สามารถหาตัวผู้ถูกกล่าวหาได้ อัยการสูงสุดก็ไม่สามารถดำเนินการฟ้องคดีอาญา เป็นผลให้คดีดังกล่าวไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ เป็นเหตุให้การไต่สวนข้อเท็จจริงของ คณะกรรมการป.ป.ช. เสียเปล่า หากผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีหรือไม่สามารถจัดให้ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหา มาได้เป็นระยะเวลาอันนานจนทำให้คดีขาดอายุความ จะเกิดความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรมได้ และด้วยเหตุที่การดำเนินคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากการดำเนิน คดีอาญาทั่วไป ควรกำหนดวิธีการฟ้องคดีโดยไม่มีตัวผู้ถูกกล่าวหาโดยถือว่าผู้ถูกกล่าวหาสละสิทธิ ในการต่อสู้คดีและปฏิเสธกระบวนการยุติธรรม ซึ่งวิธีการนี้จะเป็นการแก้ปัญหาคดีการดำเนินคดี ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กรณีไม่มีตัวผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินคดี ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการ ที่สอดคล้องกับคดีที่มีลักษณะพิเศษอย่างเช่นคดีที่อยู่ในอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

1. บทนำ

วัตถุประสงค์สำคัญของการดำเนินคดีอาญา คือ การค้นหาความจริงในคดีและการนำ ตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ เพื่อบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งการนำตัวผู้กระทำความผิด มาลงโทษนั้นจะต้องมีการตรวจสอบค้นหาข้อเท็จจริงที่เป็นความจริงแท้ของเรื่อง ซึ่งการดำเนินคดี อาญาสมัยใหม่มีหลักการที่สำคัญที่จะต้องคำนึงถึง คือ การค้นหาความจริงที่มีประสิทธิภาพเพื่อ สามารถหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และวิธีการขั้นตอนในการค้นหาความจริงนั้นจะต้อง คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาไม่ให้ถูกกระทบมากจนได้รับความเดือดร้อนด้วย ซึ่งปัจจุบัน มีความพยายามที่จะสร้างสมดุลในการค้นหาความจริงแห่งคดีและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของ ผู้ถูกกล่าวหา เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริง

ในชั้นเจ้าพนักงาน การค้นหาความจริงแห่งคดีเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็คือ การสอบสวน ซึ่งการสอบสวนที่จะทำให้ พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้จะต้องเป็นการสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย หากมีการ สอบสวนแล้วแต่การสอบสวนนั้นมิชอบด้วยกฎหมาย พนักงานอัยการก็ไม่สามารถฟ้องคดีได้ (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2555: 202-203) การสอบสวนจะสมบูรณ์และชอบด้วยกฎหมาย อันจะทำให้พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องคดีได้ ต้องมีหลักสำคัญอยู่ 2 ประการ ประการแรก ผู้ต้องหาต้องอยู่ในความควบคุมของพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการส่งตัวให้พนักงานอัยการ ยื่นฟ้องคดีต่อศาล หรือหลักการมีตัวผู้ต้องหาในการดำเนินคดีอาญา และประการที่สอง แจ้งข้อหา

ให้ผู้ต้องหาทราบและถามค่าให้การผู้ต้องหาแล้ว ดังนั้น หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปก็จะทำให้ การสอบสวนไม่สมบูรณ์หรือมีข้อบกพร่องด้วยกฎหมาย

การแจ้งข้อหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 ต้องกระทำ ต่อหน้าผู้ต้องหา จะกระทำลับหลังผู้ต้องหาหรือจะถือว่าผู้ต้องหาทราบโดยที่ยังไม่ได้แจ้งข้อหา ต่อหน้าผู้ต้องหาไม่ได้ โดยจะเห็นได้จาก มาตรา 134 ได้กำหนดว่า เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่ง ตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวน เป็นผู้ต้องหา ให้ถามรายละเอียดเกี่ยวกับชื่ออายุ อาชีพ เป็นต้น จากนั้นให้แจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ การกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดให้ผู้ต้องหาทราบ แล้วจึงแจ้งข้อหา นอกจากนี้เมื่อ ผู้ต้องหามาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนแล้ว พนักงานสอบสวนก็ต้องสอบปากคำผู้ต้องหา เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หากผู้ต้องหาหลบหนีไม่มารับทราบข้อหา พนักงานสอบสวนจะจัดให้ได้ตัวผู้ต้องหามาพบเพื่อทำการแจ้งข้อหาและสอบปากคำ ซึ่งการแจ้ง ข้อหาและการสอบปากคำผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนนั้น มีวัตถุประสงค์เป็นการแจ้งข้อเท็จจริงที่มีการ กล่าวอ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด และการกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดฐานใด เพื่อให้ ผู้ต้องหาทราบและเข้าใจในสิ่งที่ตนเองถูกกล่าวหา และสามารถนำข้อเท็จจริงต่าง ๆ มาพิสูจน์ ความบริสุทธิ์ของตนเองได้ ถือว่าเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาเพื่อให้ผู้ต้องหา ต่อสู้คดีในชั้นสอบสวนได้อย่างเต็มที่ และเป็นไปตาม “หลักฟังความทุกฝ่าย” (audiatur et altera pars) (คณิต ณ นคร, 2555: 69-71) ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการดำเนินคดีอาญา

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 บางมาตราเป็นกฎหมายที่เปรียบเทียบกับ ได้กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ โดยการไต่สวน ข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกัน และปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม มีมาตรการพิเศษแตกต่างไปจากการ สอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วยเหตุที่ว่าประเภทของคดี ลักษณะของ การกระทำความผิด และสถานะของผู้ถูกกล่าวหา มีความแตกต่างไปจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ซึ่งมาตรการต่าง ๆ ถือว่าเป็นเครื่องมือที่ทำให้การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีประสิทธิภาพและเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีอาญา อย่างไรก็ตามการไต่สวน ข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาควรจะต้อง อยู่ในมาตรฐานเดียวกันหรือใกล้เคียงกันกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งถือว่าเป็น เกณฑ์มาตรฐานในการดำเนินคดีอาญา โดยให้เป็นไปตามหลักความเสมอภาคต่อหน้า กฎหมาย ซึ่งในส่วนของการแจ้งข้อกล่าวหา และการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาในการไต่สวน ข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีวิธีการแจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ และเมื่อได้ล่วงพ้น 15 วัน นับแต่วันที่ได้ดำเนินการดังกล่าวแล้ว แม้ไม่ได้รับบันทึกแจ้งข้อกล่าวหา คืน หรือไม่ได้รับคำชี้แจงจากผู้ถูกกล่าวหา ก็ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาและ

ไม่ประสงค์ที่จะแก้ข้อกล่าวหา ซึ่งเหตุที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาหรือไม่ได้ชี้แจงอาจเป็นเพราะหลบหนี หรือย้ายถิ่นที่อยู่โดยไม่ปรากฏภูมิลำเนาที่แน่ชัด ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาอาจไม่ได้รับทราบข้อกล่าวหาและไม่มีการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหา เนื่องจากเมื่อจัดให้ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาแล้วจะมีการแจ้งข้อกล่าวหาในชั้นจับกุมเท่านั้น จากนั้นก็จะส่งตัวผู้ถูกกล่าวหาไปให้พนักงานอัยการเพื่อส่งฟ้องคดีต่อไปทันที โดยไม่ปรากฏว่ามีการนำตัวผู้ถูกกล่าวหามาแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อีกแต่อย่างไรก็ดี สิ่งที่เกิดขึ้นจึงไม่สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในทางอาญา แม้จะเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ในชั้นไต่สวน เมื่อได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาแล้วแต่ไม่ทำการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การก่อน จึงไม่เป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่ายอย่างแท้จริง

ปัญหามีอีกว่าหากผู้ถูกกล่าวหาไม่ไปรายงานตัวต่อพนักงานอัยการและยังไม่สามารถนำตัวผู้ถูกกล่าวหาได้ ไม่ว่าจะเพราะเหตุที่ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนี หรือไม่ได้พักอาศัยอยู่ที่ภูมิลำเนาที่ปรากฏตามหลักฐานของทางราชการ จึงทำให้พนักงานอัยการไม่สามารถฟ้องคดีต่อศาลได้ เนื่องจากไม่มีตัวจำเลย ทำให้ศาลไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้ ซึ่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลในเรื่องนี้ค่อนข้างเคร่งครัด โดยศาลจะไม่พิจารณาลับหลังจำเลย ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกอง ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนแต่มีฐานะทางการเงิน มีอิทธิพล และมีความสามารถที่จะหลบหนีไปอาศัยอยู่ต่างประเทศได้โดยง่ายและเป็นเวลานาน อีกทั้งประเภทของคดีที่มีผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นคดีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจโดยมิชอบและโดยทุจริต นอกจากนี้ยังมีโทษทางอาญาที่ร้ายแรงโดยมีอายุความยาวนาน หากผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีเป็นระยะเวลานาน การพิจารณาคดีในชั้นศาลก็ไม่สามารถทำได้ และหากมองในแง่ของพยานบุคคลที่รู้เรื่องราวเหตุการณ์เกี่ยวกับการกระทำความผิด อาจจำเหตุการณ์บางอย่างไม่แม่นยำ และเบิกความไม่ตรงกับที่เคยให้การไว้ในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริง มีผลถึงความน่าเชื่อถือในน้ำหนักของพยานดังกล่าวด้วย ซึ่งปัญหาดังกล่าวผู้ศึกษาเห็นว่าอาจนำ “หลักการพิจารณาคดีลับหลังจำเลย” มาใช้ในการฟ้องคดีอาญาประเภทดังกล่าว โดยไม่มีตัวผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกอง

2. แนวคิดเกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหา การถามคำให้การ หลักประกันการมีตัว

ผู้ถูกกล่าวหา และการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

การแจ้งข้อกล่าวหา การถามคำให้การ และการมีตัวผู้ถูกกล่าวหาในการฟ้องคดีแล้วแต่เป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในการต่อสู้คดีทั้งสิ้น ซึ่งถือว่าเป็นหลักการสำคัญที่การดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันจะต้องให้ความสำคัญ

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหา

การแจ้งข้อกล่าวหาเป็นการแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบถึงข้อเท็จจริงและรายละเอียดแห่งการกระทำที่เป็นความผิดอาญาในเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบว่าตนเองถูกกล่าวหาในเรื่องใด มีข้อเท็จจริงประการใด อันจะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจข้อกล่าวหาและสามารถตอบรับหรือปฏิเสธข้อกล่าวหาได้ ซึ่งหากทำการปฏิเสธก็สามารถรวบรวมข้อเท็จจริงของตนเองมาได้เป็นอย่างดีอย่างถูกต้องและจะมีผลให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหา จากนั้นต้องถามคำให้การของผู้ถูกกล่าวหา เพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อมูลของตัวผู้ถูกกล่าวหา และเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงตามที่มีการกล่าวหา ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวเป็นการปฏิบัติที่สำคัญมากและเป็นเงื่อนไขของการสอบสวนอันจะทำให้การสอบสวนมีความสมบูรณ์ได้ นอกจากนี้ยังเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา และเป็นการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐ(ธนา แสงพิทักษ์, 2548 :32) เนื่องจากเป็นการกำหนดให้เจ้าพนักงานของรัฐต้องทำการสืบสวนสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานให้ได้แน่ชัดก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ แล้วจึงแจ้งข้อกล่าวหาให้ทราบเป็นการควบคุมเจ้าพนักงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาเฉพาะข้อเท็จจริงที่ได้แจ้งข้อกล่าวหาแล้วเท่านั้น จะไม่นำข้อเท็จจริงเรื่องอื่นที่มิได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบมาดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหา

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา

การถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา มีแนวคิดมาจาก “หลักฟังความทุกฝ่าย” ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการดำเนินคดีอาญา เนื่องจากเป็นหลักการพื้นฐานของหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ และเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งการดำเนินคดีอาญาเป็นการดำเนินการที่กระทบสิทธิผู้ถูกกล่าวหาเป็นอย่างมาก ดังนั้น จึงต้องมีหลักประกันเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ กล่าวคือ ต้องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาแก้ข้อกล่าวหาและให้สิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะโต้แย้งคัดค้านการกล่าวหา นั้นได้ นอกจากนี้ส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของ การกระทำความผิด เหตุที่ต้องถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ก็เพื่อให้ทราบข้อมูลของบุคคลว่าเป็น บุคคลที่ต้องดำเนินการสอบสวนอย่างแท้จริงหรือไม่ และได้ทราบถึงวิถีทางในการดำเนินชีวิต และความประพฤติที่ผ่านมา อีกทั้งผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นผู้ลงมือกระทำความผิดเอง จะเป็นผู้รู้เห็น เหตุการณ์ในการกระทำความผิดเป็นอย่างดี และทราบรายละเอียดอย่างชัดเจนที่สุด หากทำการ สอบปากคำผู้ถูกกล่าวหา จะสามารถทำให้การสอบสวนคดีนั้นง่ายขึ้น

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีตัวผู้ถูกกล่าวหาในการฟ้องคดี

การฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ จะต้องมิตัวจำเลยเสมอ กล่าวคือ ถ้าจำเลยมิได้ อยู่ในอำนาจศาล พนักงานอัยการจะต้องส่งตัวจำเลยพร้อมฟ้อง หากไม่มีตัวผู้ถูกกล่าวหาอาจส่ง ผลกระทบต่อการดำเนินคดีและส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยได้ ซึ่งการดำเนินคดี

อาญาในปัจจุบัน ผู้ถูกกล่าวหาถือว่าเป็นประธานในคดี และต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิอย่างสูงสุด เพราะการดำเนินคดีอาญาเป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้นจึงต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาเป็นสำคัญ ซึ่งหลักสำคัญประการหนึ่งที่คุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา คือ “หลักการมีตัวผู้ถูกกล่าวหา” ไม่ว่าจะการส่งตัวผู้ถูกกล่าวหาพร้อมฟ้องก็ดี การพิจารณาและสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลยก็ดี เหล่านี้คือหลักประกันการมีตัวผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินคดีอาญาของรัฐ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สิทธิผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยที่จะอยู่ร่วมในการดำเนินคดีอาญา โดยให้สิทธิจำเลยในการรับทราบพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้นำสืบในชั้นพิจารณา ได้นำเสนอข้อเท็จจริงที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดอย่างไร และเมื่อจำเลยได้รับทราบข้อเท็จจริงดังกล่าว ก็สามารถยกข้อโต้แย้งหรือข้อแก้ตัวได้

ในประเทศฝรั่งเศส การพิจารณาคดีอาญาตามปกติก็เป็นเช่นเดียวกับนานาประเทศ กล่าวคือ การฟ้องคดีอาญาจะต้องมีตัวผู้ถูกกล่าวหาศาลเสมอซึ่งเป็นไปตามหลักการมีตัวผู้ถูกกล่าวหาในการฟ้องคดี อย่างไรก็ตามในบางกรณีการพิจารณาคดีโดยมีตัวจำเลยก็มีข้อจำกัดซึ่งไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อหน้าจำเลยได้ เช่น กรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดแล้วหลบหนีเมื่อได้มีการส่งหมายเรียกไปยังถิ่นที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหาหรือถิ่นที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว หากไม่มาศาลตามวันเวลาที่ระบุไว้ในหมายเรียก ศาลสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาลับหลังจำเลยได้ โดยไม่มีตัวจำเลย ซึ่งการพิจารณาที่กระทำลับหลังจำเลยในกรณีที่จำเลยหลบหนีหรือ ไม่มาต่อสู้อุ้คดีนั้นสามารถทำได้ เพราะถือว่าจำเลยมีหน้าที่ต้องมาต่อสู้อุ้คดีเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ ของตน หากจำเลยไม่มา ศาลมีอำนาจพิจารณาและพิพากษาคดีลับหลังจำเลยได้ (อุทัย อาทิเวช, 2555: 96-97) การลงโทษผู้หลบหนี ถือว่าเป็นคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดภายใต้เงื่อนไขที่อาจมีการเพิกถอนได้ การเพิกถอนการลงโทษเนื่องจากคำพิพากษาจะมีขึ้นต่อเมื่อผู้หลบหนีมาปรากฏตัวภายในเวลาของอายุความการลงโทษหรือกรณีผู้หลบหนีถูกจับภายในอายุความลงโทษ การเพิกถอนคำพิพากษาเป็นกระบวนการไม่มีแบบพิธีอะไรมาก โดยจะมีการเริ่มพิจารณากันใหม่ด้วยการดำเนินกระบวนการตามปกติโดยศาลที่มีลูกขุน การตัดสินคดีจะดำเนินการไปตามหลักฟังความทุกฝ่าย (กุ้เกียรติ เมืองสง. 2550: หน้า 40.) ซึ่งการยื่นคำร้องขอเพิกถอนคำพิพากษาลับหลังจำเลยนั้นสามารถทำได้ทั้งในส่วนคดีอาญาและคำขอในส่วนแพ่งภายใต้กำหนดอายุความคดีอาญา

2.4 แนวคิดในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

การป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ตามปกติมีกฎหมายว่าด้วยวินัยของข้าราชการ และกฎหมายอาญาควบคุมอยู่แล้ว แต่การดำเนินการไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากมีปัจจัยหลายด้าน ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีมาตรการพิเศษเสริมมาตรการปกติ เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (สุรพล นิติไกรพจน์, 2547: 24) อันนำมาสู่การจัดตั้ง

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) และได้มีการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ โดยเป็นการกำหนดอำนาจหน้าที่เพิ่มเติมให้แก่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งมีลักษณะและมาตรการพิเศษในการดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยใช้วิธีการแยกต่างหากจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. เน้นการไต่สวนข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับการทุจริต แต่ก็ทำได้จำกัดเฉพาะมาตรการการตรวจสอบการทุจริตซึ่งเป็นเรื่องการดำเนินคดีอาญาในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่เท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมไปถึงมาตรการทางวินัย ซึ่งเท่ากับแทรกเข้าไปในอำนาจการบริหารงานภายในขององค์กรอื่นด้วย ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการจัดระบบการควบคุมตรวจสอบ อาจทำให้มีความเห็นว่าเป็นบทบาทของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ควรจะจำกัดอยู่เฉพาะการตรวจสอบตามมาตรการทางอาญา (อุดม รัฐอมฤต และคณะ, 2555: 81) ในขั้นนี้จะกล่าวถึงการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งวิธีการดังกล่าวได้นำแนวคิดมาจากการสอบสวนทางวินัยของข้าราชการพลเรือนมาใช้ ด้วยเหตุที่ว่าเดิมเมื่อครั้งยังเป็นคณะกรรมการ ป.ป.ป. ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐประพฤติมิชอบ ซึ่งถือว่าวิธีการตรวจสอบมีแนวโน้มไปในทางสอบสวนทางวินัย

การแจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ เป็นขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ทำให้การไต่สวนข้อเท็จจริงสามารถดำเนินต่อไปได้โดยไม่ชักช้า ไม่จำเป็นต้องรอหรือจัดให้ตัวผู้ถูกกล่าวหามาดำเนินคดีในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทั้งยังเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ที่คุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่และมีการเปิดโอกาสให้ต่อสู้คดีในทุกขั้นตอน ซึ่งตามปกติการแจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับไม่ได้มีปัญหาในทางปฏิบัติแต่อย่างใด แต่จะมีปัญหาก็คือเมื่อหากอัยการสูงสุดจะฟ้องคดีอาญาต่อศาล และจัดให้ตัวผู้ถูกกล่าวหาเพื่อส่งตัวให้อัยการสูงสุดฟ้องคดีต่อศาลจะไม่มีการนำตัวผู้ถูกกล่าวหามาแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อีก โดยกฎหมายให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหารับทราบข้อกล่าวหาและไม่ประสงค์ที่จะชี้แจงข้อกล่าวหา ซึ่งในกรณีนี้เมื่อได้ตัวผู้ถูกกล่าวหามาแล้วจะมีเหตุผลอันใดที่ละเลยการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาซึ่งถือว่าเป็นหลักสำคัญในการดำเนินคดีอาญา จะเห็นได้ว่าในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แม้จะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแจ้งข้อกล่าวหาให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหารับทราบข้อกล่าวหาและไม่ประสงค์ที่จะชี้แจงข้อกล่าวหา แต่จะมีประโยชน์อะไรหากยังไม่ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหามาเพื่อฟ้องคดี เนื่องจากหลักการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยในปัจจุบัน การฟ้องคดีอาญาต้องมีตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเสมอ การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะไม่มีประโยชน์หากไม่ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหามาดำเนินคดี ซึ่งมาตรการในการแจ้งข้อกล่าวหาดังกล่าวก็ไม่มีประโยชน์อันใดเช่นกัน

3. บทสรุป

การดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันมีหลักการสำคัญที่จะต้องคำนึงถึง คือ การค้นหาความจริงที่มีประสิทธิภาพเพื่อสามารถหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งวิธีการและขั้นตอนในการค้นหาความจริงนั้นจะต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาเป็นสำคัญ มิให้ถูกกระทบมากจนได้รับความเดือดร้อน ซึ่งปัจจุบันมีความพยายามที่จะสร้างสมดุลในการค้นหาความจริงแห่งคดีและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริง ดังนั้นหากให้ความสำคัญกับส่วนใดส่วนหนึ่งมากเกินไป ก็อาจจะกระทบส่วนที่เหลือได้ เป็นเหตุให้ไม่เกิดความสมดุลของการดำเนินคดีอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญกับการปราบปรามอาชญากรรมมากเกินไปโดยกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายและการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งอาจกระทบถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาได้ จนละเลยการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาตามหลักการดำเนินคดีอาญาในสมัยใหม่ไป อย่างไรก็ตามหากคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา มาก การควบคุมอาชญากรรมก็จะไม่ได้ผล และจะก่อให้เกิดความเสียหายในสังคมโดยรวม

วิธีการแจ้งข้อกล่าวหาในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แสดงให้เห็นถึงความรวดเร็วและประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่การไต่สวนข้อเท็จจริงทำให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนข้อเท็จจริงไปได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีตัวผู้ถูกกล่าวหาอย่างไรก็ตาม หากไม่ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหา การไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็ไม่สามารถเดินต่อไปได้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เท่านั้น แต่ไม่เป็นที่ประโยชน์สำหรับการดำเนินคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมทั้งกระบวนการ อีกทั้งเป็นการลดทอนสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา โดยมีความแตกต่างไปจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้นเมื่อได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาแล้วก็ควรที่จะนำตัวผู้ถูกกล่าวหาแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาอีกชั้นหนึ่งก่อน เพื่อให้ครบถ้วนตามหลักในการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป แม้หลักในการดำเนินคดีทุจริตหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะเป็นหลักการที่มีมาตรการพิเศษต่าง ๆ แต่ในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาเกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การ ก็ควรที่จะอยู่ในมาตรฐานการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป เนื่องจากการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ถือได้ว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาเป็นหลักเช่นเดียวกัน

ผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งอยู่ในอำนาจการดำเนินคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีสถานะทางการเงินที่ดี ทั้งยังเป็นผู้มีอำนาจและมีอิทธิพลในระบบราชการ ซึ่งการดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวอาจเกิดปัญหาในการนำตัวผู้ถูกกล่าวหาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เช่น ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนี หรือย้ายที่อยู่โดยไม่ปรากฏที่อยู่ที่เป็นหลักแหล่ง เป็นเหตุให้ไม่สามารถนำตัวผู้ถูกกล่าวหาดำเนินคดีได้ และการดำเนินคดีไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ หากผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีไปจนคดีขาดอายุความ จะทำให้เกิดความ

เสียหายต่อสังคมส่วนรวม และส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือและประสิทธิภาพ
ในกระบวนการยุติธรรม กรณีนี้จากที่ได้ศึกษาหลักการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยของประเทศ
ฝรั่งเศสแล้ว เห็นว่ามีความเหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้กับการดำเนินคดีอาญาเจ้าหน้าที่ของรัฐ
ที่อยู่ในอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยถือว่าผู้ถูกกล่าวหาที่หลบหนีละสิทธิในการต่อสู้คดี
ในกระบวนการยุติธรรม พนักงานอัยการสามารถฟ้องคดีได้โดยไม่มีตัวจำเลย หากจำเลยปรากฏ
ตัวต่อศาลก็สามารถร้องขอให้เพิกถอนคำพิพากษาโดยให้พิจารณาคดีใหม่ได้ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ว่า
บุคคลใดจะถูกพิพากษาลงโทษโดยที่เขาไม่รู้ว่าถูกฟ้องและไม่มีโอกาสในการต่อสู้คดีไม่ได้ จึงต้อง
เปิดโอกาสดังกล่าว ซึ่งการนำหลักการดังกล่าวมาใช้ ต้องปรากฏว่าในขั้นตอนของการไต่สวน
ข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องมีการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาอย่างเพียงพอ
โดยหากปรากฏตัวผู้ถูกกล่าวหาในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องมีการ
แจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหา เป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่ายทุกครั้ง อีกทั้งยังต้อง
รวบรวมพยานหลักฐานอย่างชัดเจนถึงขนาดเข้าสู่การพิจารณาของศาลได้อย่างครบถ้วน มิฉะนั้น
แล้วการนำหลักการฟ้องคดีโดยไม่มีตัวผู้ถูกกล่าวหามาใช้จะเป็นการกระทบสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา
หรือจำเลยมากเกินไปจนอาจไม่เป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยก็เป็นได้

4. ข้อเสนอแนะ

ควรบัญญัติกฎหมายโดยมีรายละเอียดว่า เมื่อจับกุมตัวผู้ถูกกล่าวหาตามหมายจับ
เพื่อส่งตัวไปยังอัยการสูงสุด โดยผู้จับแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกกล่าวหา
ทราบในชั้นจับกุมแล้ว หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ยังไม่ได้ทำการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การ
ผู้ถูกกล่าวหาในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริง คณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องนำตัวผู้ถูกกล่าวหามาแจ้ง
ข้อกล่าวหาและถามคำให้การตามมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการ
ป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

หากมีหนังสือเรียกหรือมีหมายเรียกไปยังผู้ถูกกล่าวหาให้ไปรายงานตัวต่อพนักงาน
อัยการแล้ว และผู้ถูกกล่าวหาไม่ไปรายงานตัวตามกำหนดนัด หรือหากยังจับตัวผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้
ก็ควรนำหลักเกณฑ์ในส่วนของ การฟ้องคดีโดยไม่มีตัวผู้ถูกกล่าวหามาใช้บังคับ โดยควรบัญญัติ
กฎหมายว่าในชั้นก่อนฟ้องคดี กรณีที่จำเลยหลบหนีไปหรือไม่มาศาลตามกำหนดนัดให้อัยการ
สูงสุดฟ้องคดีต่อศาลได้โดยไม่มีตัวจำเลย และให้ศาลพิจารณาคดีโดยนำหลักการพิจารณาคดี
ลับหลังจำเลยมาปรับใช้ นอกจากนี้ควรบัญญัติกฎหมายว่าหากภายหลังที่ศาลดำเนินคดีไปแล้ว
หรือมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยแล้ว จำเลยมีสิทธิร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่โดยเพิกถอนคำ
พิพากษาหรือการพิจารณาดังกล่าวได้ ภายใต้อายุความฟ้องร้องคดี

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- คณิต ฌ นคร. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สุรพล นิติไกรพจน์. (2547). *คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล (2555). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอ้างอิง)*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- อุทัย อาทิวา. (2555). *คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิ.เจ.พรินติ้ง

วิทยานิพนธ์

- กู่เกียรติ เมืองสง. (2550). *การพิจารณาคดีลับหลังจำเลย (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ธนา แสงพิทักษ์. (2548). *สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

วิจัย

- อุดม รัฐอมฤต และคณะ. (2555). *โครงการศึกษาความเหมาะสมในการปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 (รายงานผลการวิจัย)*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ส่งเสริมการวิจัยของสำนักงาน ป.ป.ช.

กฎหมาย

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554.
- ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555.